

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ З ДОРОЖНІМИ ЧЕКАМИ

С.А. Гагаріна,

Київський національний торговельно-економічний університет

Найближчим часом, на наш погляд, операції з дорожніми чеками займуть одне з важливих місць на вітчизняному ринку банківських послуг, оскільки існує необхідність пошуку менш ризикових напрямів банківської діяльності, а такою альтернативою виступають саме операції з дорожніми чеками. Вже сьогодні значна кількість комерційних банків України здійснює такі операції. Від того, наскільки кваліфіковано та раціонально буде організована робота з дорожніми чеками в банку (у тому числі й аналітична), залежатиме ефективність його функціонування.

Отже, в умовах загострення конкурентної боротьби постійний та результативний аналіз операцій комерційного банку на ринку дорожніх чеків – це не розкіш, а необхідність для проведення розумної політики банку з метою досягнення тактичних та стратегічних цілей.

Організація аналітичної роботи банку стосовно операцій з дорожніми чеками передбачає наступні етапи:

- етап планування, або підготовчий етап;
- етап збору інформації;
- етап аналітичної обробки інформації;
- етап узагальнення результатів аналізу та розробка пропозицій щодо подальшого удосконалення роботи банку з дорожніми чеками.

На етапі планування встановлюється періодичність проведення аналізу, терміни звітування, підрозділ, відповідальний за здійснення аналізу операцій з дорожніми чеками, розробляються посадові інструкції працівників даного структурного підрозділу банку. Також необхідно чітко визначитися з об'єктами, суб'єктами аналізу, джерелами інформації, системою показників аналізу та методами обробки економічної інформації.

Для цього здійснюється побудова організаційно-інформаційної моделі аналізу операцій комерційного банку з дорожніми чеками, яка включає 6 взаємопов'язаних блоків:

1. Мета та завдання аналізу.
2. Суб'єкти та об'єкти аналізу.
3. Джерела інформаційного забезпечення.
4. Система показників аналізу.
5. Методи обробки економічної інформації.
6. Методичні прийоми узагальнення та реалізації результатів аналізу.

Розглянемо наведені вище блоки.

Блок 1. Метою аналізу операцій з дорожніми чеками є підвищення ефективності роботи банку як взагалі, так і на ринку дорожніх чеків зокрема.

Поступове вирішення наступних завдань аналізу передбачає досягнення поставленої мети:

1. Оцінка конкурентної позиції банку на ринку дорожніх чеків в Україні.

- Визначення частки операцій з дорожніми чеками у структурі неторговельних операцій в іноземній валюті банку.

- Оцінка ступеня виконання бюджету за операціями з дорожніми чеками.
- Аналіз динаміки обсягів продажу дорожніх чеків у цілому та в розрізі емітентів дорожніх чеків, валют.
- Оцінка структури операцій з дорожніми чеками банку за видами проведених операцій, за емітентами дорожніх чеків, за валютами.
- Аналіз внутрішньорічних коливань обсягів продажу дорожніх чеків банку.
- Аналіз структури витрат комерційного банку за операціями з дорожніми чеками.
- Оцінка динаміки обсягів доходів банку від операцій з дорожніми чеками в цілому та за видами доходів (доход з продажу чеків, доход з обміну чеків на готівку, доход з інкасо чеків, доход з продажу чеків банками-агентами).
- Загальний аналіз прибутку банку від операцій з дорожніми чеками.
- Факторний аналіз прибутковості обороту операцій з дорожніми чеками залежно від прибутку та обсягу обороту операцій з дорожніми чеками.
- Оцінка ефективності операцій з дорожніми чеками банку.
- Перспективний аналіз обсягів проведення операцій з дорожніми чеками.
- Розробка пропозицій щодо підвищення ефективності діяльності банку на ринку дорожніх чеків.

Блок 2. Суб'єктами аналізу операцій з дорожніми чеками є керівництво банку різних рівнів управління, працівники відділів: обслуговування населення, бухгалтерського обліку та звітності, економічного аналізу, планування, внутрішнього аудиту, інших відділів, а також клієнти, інвестори, емітенти дорожніх чеків, НБУ, інші комерційні банки.

Як об'єкти аналізу операцій з дорожніми чеками банку можна виділити наступні:

- обсяги продажу дорожніх чеків в цілому та в розрізі валют, емітентів дорожніх чеків;
- доходи та витрати банку за операціями з дорожніми чеками в цілому, а також за їх окремими видами;
- кількість оброблених документів, клієнтів, працівників, що займаються операціями з дорожніми чеками;
- зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на обсяги операцій з дорожніми чеками та доходи від даних операцій.

Блок 3. Інформаційне забезпечення аналізу операцій з дорожніми чеками банку поєднує наступні види інформації:

1. Правова інформація. Джерелом правової інформації є законодавчі акти України (наприклад, Закон України "Про банки і банківську діяльність").
 - Директивна інформація – складається з постанов Кабінету Міністрів України, Правління НБУ тощо. Прикладом такої інформації стосовно операцій з дорожніми чеками може слугувати Положення НБУ "Про порядок здійснення операцій з чеками в іноземній валюті на території України", Інструкція НБУ "Про переміщення валюти України, іноземної валюти, банківських металів, платіжних документів, інших банківських документів і платіжних карток через митний кордон України".

- Нормативно-довідкова інформація – це інформація, отримана від компаній-емітентів дорожніх чеків про порядок організації та проведення операцій з дорожніми чеками, тарифи.
- Планова інформація – міститься у бізнес-планах, бюджетах, кошторисах витрат за операціями з дорожніми чеками.
- Інформація бухгалтерського, статистичного та управлінського обліку.

До фінансової та статистичної звітності, яка містить інформацію щодо операцій з дорожніми чеками, належать:

- баланс банку, де наведена інформація про обсяги наявності дорожніх чеків у банку; обсяги дорожніх чеків, відісланих на інкасо;
- звіт про фінансові результати, де надана інформація щодо обсягу комісійної винагороди банку, в тому числі за дорожніми чеками;
- баланс уповноваженого банку за формою К 550Д (“Розшифровка валютних рахунків за видами валют, у тому числі гривнею”) на день подання заяви на ввезення бланків дорожніх чеків тощо.

Управлінський облік може надати інформацію щодо постійних та змінних, прямих та непрямих витрат по операціям з дорожніми чеками, щодо розподілу витрат за центрами відповідальності.

Позаоблікова інформація по операціях з дорожніми чеками, яка міститься в актах ревізій та висновках аудиторських перевірок, анкетах.

Блок 4. Система показників, що характеризують операції з дорожніми чеками банку, їх стан та розвиток включає:

1. Абсолютні показники:

- натуральні (кількість клієнтів, угод, пунктів обміну валют);
- вартісні показники (обсяги доходів та витрат банку за операціями з дорожніми чеками в цілому, а також за їх окремими видами, обсяги продажу дорожніх чеків тощо).

2. Відносні показники. На підставі абсолютних показників розраховуються наступні показники діяльності банку на ринку дорожніх чеків:

- показники динаміки (темп зростання, темп приросту, абсолютне значення одного відсотка приросту);
- показники структури (питома вага окремих показників у загальному підсумку);
- показники ефективності (доходність витрат, витратність доходів, рентабельність витрат, рентабельність доходів, витратність обороту, прибутковість обороту).

Блок 5. При аналізі операцій з дорожніми чеками використовуються як економіко-логічні методи (розрахунок відносних та середніх величин, порівняння, групування, деталізація, графічний метод, методи факторного аналізу), так і економіко-математичні методи (методи кореляційно-регресійного та дисперсійного аналізу).

Блок 6. Методичні прийоми узагальнення та реалізації результатів аналізу стосовно операцій банку з дорожніми чеками наступні:

1. Систематизація результатів.
2. Групування й узагальнення результатів та їх оцінка.
3. Визначення упущених можливостей.

4. Пошук резервів та розробка доцільних варіантів стосовно збільшення обсягів діяльності банку на ринку дорожніх чеків та підвищення її ефективності.
5. Прийняття управлінських рішень та забезпечення контролю за їх виконанням.

Таким чином, розроблена організаційно-інформаційна модель аналізу операцій з дорожніми чеками значно полегшить організацію аналітичної роботи в банку.

Гагаріна, С.А. Методика аналізу операцій комерційного банку з дорожніми чеками [Текст] / С.А. Гагаріна // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. – Суми: УАБС НБУ, 2003. - Т. 7. - С. 300-304.